

Комар Юлія Миколаївна,
завідувач сектору дактилоскопічних
досліджень відділу криміналістичних
видів досліджень Запорізького
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективне використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів забезпечує якісне збирання та дослідження слідів, створення належної доказової бази для майбутніх розглядів справ у Міжнародному кримінальному суді [1, с. 112]. Використання дактилоскопічної експертизи для ідентифікації особи в умовах воєнного стану в Україні набуло критичного значення, особливо як швидкий та ефективний метод, що доповнює ДНК-аналіз. Через необхідність обробки великої кількості репатрійованих тіл, цей метод дозволяє ідентифікувати загиблих (як військових, так і цивільних) протягом кількох днів.

Усвідомлюючи термінову необхідність ідентифікації осіб в Україні, що стосується як військових, так і цивільних громадян, у зв'язку з повномасштабним вторгненням країни-агресора, це питання залишається актуальним та невід'ємно важливим. Використання анатомічних особливостей, зокрема відбитків пальців, має велике значення в криміналістичних дослідженнях для ідентифікації осіб, особливо у випадках, коли цілісність тіла порушена. Це можливо завдяки тому, що кожна людина має унікальні характеристики, які можна використовувати для її ідентифікації.

Дактилоскопічна експертиза, яка включає в себе вивчення унікальних характеристик папілярних ліній на пальцях людини, є важливим інструментом для визначення ідентичності осіб. Під час військових та збройних конфліктів, чи подій, що загрожують національній безпеці, зокрема, на сьогоднішній день в Україні, важливо встановлювати особистість військових, цивільних та військовополонених задля повернення тіл з територій, на яких велися активні бойові дії, з окупованих територій чи під час обміну.

Перелік основних причин, чому саме дактилоскопічна експертиза може бути необхідною в умовах воєнного стану:

– ідентифікація воїнів і цивільних: у разі військових конфліктів може виникнути потреба в швидкій та ефективній ідентифікації військовослужбовців, поранених чи загинув. Дактилоскопія забезпечує надійний метод ідентифікації, навіть якщо інші засоби визначення особистості втрачаються або стають недоступними;

– реєстрація осіб, які постраждали від військових чи збройних конфліктів: дактилоскопічна експертиза може бути використана для реєстрації та ідентифікації військовополонених. Це допомагає в уникненні помилок або намагань приховати власну особистість;

– запобігання обману: у воєнний час можуть виникати спроби обману, зокрема зі сторони ворожих агентів. Дактилоскопічна експертиза допомагає визначити справжню особистість і уникнути можливих загроз безпеці;

– система ефективного обліку: дактилоскопія дозволяє створювати ефективні системи обліку осіб, що може бути корисним для ведення баз даних про військовослужбовців, медичних карток поранених тощо [2, с. 284].

Уряд України у 2025 році затвердив експериментальний проєкт спрямований на оптимізацію процесів розшуку осіб, зниклих безвісти, та ідентифікації невпізнаних тіл (останків) у період дії воєнного стану. Документ пропонує низку змін до Кримінального процесуального кодексу України та спеціальних законів, які мають на меті прискорити дактилоскопічні дослідження, розширити можливості для збору біологічних зразків та підвищити ефективність міжнародної співпраці у цих процесах. Зміни до Закону “Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус” дозволять використовувати шаблони відцифрованих відбитків пальців не лише для видачі документів, а й для ідентифікації тіл (останків) загинув осіб. Це відкриває додатковий інструмент для ідентифікації особи.

Саме зараз стають актуальними деякі напрями розвитку дактилоскопічної експертизи під час досліджень, такі як:

– електронна обробка й зберігання: замість паперових картотек, зараз використовують електронні бази даних для зберігання та обробки дактилоскопічних даних. Електронні системи дозволяють швидше і точніше порівнювати відбитки пальців, а також легше обмінювати інформацією між різними установами та організаціями;

– автоматизовані системи ідентифікації: використання автоматизованих систем дозволяє швидше та ефективніше проводити пошук і порівняння великого обсягу даних. Введення біометричних технологій, таких як сканери пальців у смартфонах, також відображає розвиток дактилоскопії в повсякденному житті;

– методи аналізу та порівняння: з використанням новітніх методів обробки зображень і алгоритмів машинного навчання можна поліпшити точність ідентифікації. Технології, такі як тривимірне моделювання відбитків пальців, також можуть додатково підвищити точність порівнянь;

– об'єднання методів: дактилоскопія використовується в комплексі з ДНК-експертизою, адже якщо тіло має виражені трупні зміни, дактилоскопія стає провідним методом;

– міжнародний обмін інформацією: заохочення стандартизації та обміну дактилоскопічною інформацією між країнами для боротьби з транскордонною злочинністю та тероризмом.

Розвиток технологій і методів дактилоскопічної експертизи сприяє покращенню безпеки, виявленню кримінальних правопорушень і забезпеченню публічної безпеки в різних контекстах, включаючи військові та збройні конфлікти [3, с. 167].

Ідентифікація осіб під час військових та збройних конфліктів може стикатися з різними проблемами і викликами. Проте ідентифікація військових, які загинули під час збройних конфліктів, може бути особливо складною через специфічні умови, пов'язані з веденням активних бойових дій.

Деякі проблеми, пов'язані з ідентифікацією загиблих військових, включають:

– відсутність обов'язкової дактилоскопії: на відміну від ДНК-зразків, зараз немає закону, що зобов'язує військовослужбовців проходити дактилоскопію при призові;

– технічні складнощі: високий рівень пошкодження тіл, їх тривале перебування у несприятливих умовах, що ускладнює отримання відбитків;

– брак медичної інформації: в умовах військового чи збройного конфлікту може бути складно отримати детальні медичні записи про загиблих, що ускладнює ідентифікацію;

– повна або часткова анонімність: деякі військові можуть служити в анонімних чи таємних підрозділах, що може ускладнити визначення їхньої особистості після загибелі;

– децентралізована інформація: інформація про загиблих військових може бути розподілена між різними військовими

підрозділами або країнами, що ускладнює централізований процес ідентифікації.

Отже, вважаємо, що для вирішення цих питань необхідно використовувати комплексний підхід, що передбачає застосування передових технологій, співпрацю між міжнародними організаціями, розроблення стандартів інформаційного обміну та забезпечення відповідності етичним нормам у розв'язанні цих важливих проблем.

Список використаних джерел

1. Пілюков, Юрій. Форми використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів. *Актуальні проблеми правознавства*. № 2. Aug. 2025. Р. 112–117. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2134>

2. Яцик Т. П., Єременко А. Ю., Лаганович Н. Т. Особливості використання дактилоскопічної експертизи при ідентифікації особи під час військових та збройних конфліктів. *Освіта і наука*. Міжнародний науковий журнал. Вип. 2 (35). 2023. 399 с.

3. Рогатюк І. В. Напрями удосконалення використання дактилоскопічної інформації в діяльності органів досудового розслідування та прокуратури. *Часопис Київського університету права*. 2014. URL: <https://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup2014169>.

Котенок Тетяна Володимирівна,
науковий співробітник групи
інтелектуальної власності відділу
організації наукової роботи
Національної академії внутрішніх справ

ВТОРИННА ВІКТИМІЗАЦІЯ ДИТИНИ ЯК ПРОБЛЕМА ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

Однією з найскладніших проблем у сфері запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини є недопущення її вторинної віктимізації. За своєю сутністю вона означає заподіяння дитині додаткової психоемоційної, моральної або соціальної шкоди не безпосередньо самим злочином, а реакцією на нього з боку державних інституцій, посадових осіб, найближчого оточення або суспільства загалом [4]. У справах про сексуальне насильство це питання набуває особливої гостроти, оскільки дитина вже зазнає тяжкого травмуючого впливу, а повторне повернення до